

Sensorveiledning for trygderett (JUR1960/JUS5960), våren 2021

Om vilkårene for vårens eksamen

Generelt fra fakultetet, for alle fag

På grunn av pandemien har all undervisning ved Det juridiske fakultet blitt gjennomført digitalt vårsemesteret 2021. Tilgangen til lesesalsplasser har vært mer begrenset enn i et vanlig semester. Pandemien har gjort den generelle studiesituasjonen svært krevende for studentene. Karaktersettingen skal ta hensyn til dette.

Undervisningen i trygderett

Dette vårsemesteret har det kun vært gitt digital undervisning. Det har vært 10 digitale forelesninger (over zoom). Studentene har her hatt noe mulighet til å stille spørsmål, men i mindre grad enn med ordinær undervisning.

Forelesningsplan og litteratur: <https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS5960/v21/index.html>

Eksamensformen

Eksamen har blitt gjennomført som hjemmeeksamen, med 4 timer til rådighet (og litt ekstra tid før og etter). Studentene har altså hatt alle hjelpemidler tilgjengelige under eksamen. Dette inkluderer lærebøker, egne notater, forelesningsopptak, tidsskriftartikler, og digitale hjelpemidler som LovdataPro (inkl. rundskriv og trygderettspraksis) og Gyldendal rettsdata/Norsk lovkommentar (med fulle rettigheter).

Dette er også et relevant bakteppe for hvordan man kan vurdere studentenes kunnskap og ferdigheter ut fra besvarelsene. Samtidig har nok tidspresset på eksamen betydd at det i svært liten grad har vært mulig å slå opp ting dersom man ikke allerede har hatt god oversikt over faget.

Generelt om vurderingen av eksamensoppgaven

Årets eksamen har tre deloppgaver: to praktikumsoppgaver, én teorioppgave. Begge praktikumsoppgavene gir grunnlag for å diskutere flere spørsmål (på ulikt vanskelighetsnivå), og studentene får ikke hjelp av ferdige spørsmål som skal besvares.

Eksamensoppgaven er altså svært omfattende. Dette er typisk til fordel for studenter som er godt forberedt, som har oversikt over og forståelse av faget, og har mye «paratkunnskap». Studenter som ikke kan stoffet så godt og som derfor trenger å slå opp i litteraturen underveis, vil helt klart få knapt med tid. Men: også studenter som er godt forberedt og behersker stoffet, må antas å ha hatt dårlig tid på denne eksamenen.

Når karakterene skal settes, må sensorene ha i bakhodet hvor omfattende oppgavene er.

- Oversikt og evne til å se de rettslige utgangspunktene må verdsettes, sammen med evne til en ryddig og systematisk fremstilling av de ulike spørsmålene. Evne til å skille mellom det som er tvilsomt/bør diskuteres og det som *ikke* reiser tvilsomme spørsmål vil telle positivt (og også hjelpe studenten i å prioritere tiden). Kunnskap om rettslige hovedregler og sammenhenger, og evne til å fremstille disse, er viktigere enn detaljkunnskap.

- Disse egenskapene skal gi uttelling, også når det ikke er like godt gjennomført ift alle tre deloppgavene. Dette kan ikke forventes at noen besvarelse rekker å gå i dybden på alle spørsmålene – og at noen enkeltspørsmål er tynt behandlet (eller kanskje også oversett/misforstått) skal ikke være til hinder for en god karakter dersom besvarelsen ellers holder et godt nivå. Det skal gå an å få A selv om besvarelsen har noen feil og svakheter.

Studentene har fått oppgitt hvordan de tre deloppgave vil bli vektet mot hverandre: 30/40/30 %. Dersom besvarelsen er ujevn, skal det altså legges noe mer vekt på deloppgave 2.

Faget tilbys på to nivåer: bachelor og master. Studentene har fått samme oppgavetekst, men merk dette:

- Studentene på JUS5960 (masternivå) er ferdig med minst tre års jusstudier, og det stilles da større forventninger til bevissthet om rettskildebruk, metode, henvisninger etc. Innen noen temaer har disse studentene også lest noe mer (se om deloppgave 1 nedenfor).
- Studentene på JUR1960 (bachelornivå) kan være jusstudenter som er tidlig i studiet, men også studenter uten annen utdanning i juss. De skal fortsatt forankre besvarelsen i det rettslige, men det skal ikke stilles samme forventninger om metodisk modenhet og presisjon etc til studentene som tar faget på dette nivået.

Om de enkelte spørsmålene

Deloppgave 1 - praktikum

Oppgaven handler om ytelser til enslig forsørger etter ftrl kap 15. Den reiser både grunnleggende spørsmål om tolkning av § 15-4, og gir grunnlag for spørsmål om forholdet mellom folketrygdloven og annet regelverk (EØS, menneskerettigheter, Grunnlov).

Læringskrav: For begge studentgruppene sier læringskravene at studentene skal ha «*God forståelse*» av reglene om stønad ved aleneomsorg for barn, men «*Kjennskap til*» betydningen av andre normsystemer for folketrygdens ytelser: Menneskerettigheter, Grunnloven og EØS-rett.

Hovedlitteratur: For overgangsstønad er hovedlitteraturen den samme for begge studentgrupper: Kjønstad, *Innføring i trygderett* (2018) kap 5.3; og Syse og Ikdahl «Regelverket for stønader til mor eller far med aleneomsorg for barn fra 1. januar 2016», *FAB* 2016 nr. 4. Begge studentgrupper har lest Kjønstad (2018) kap. 2 om Grl, MR og EØS som rettskilder generelt, samt spesielt om EØS: kap. 1 og 6 i Bogstad (red.), *Trygd og pensjon i EØS* (2015); og Ikdahl, Franklin, Hennig, Wibye, «Ikke stykkevis og delt. Rapport om Arbeids- og velferdsetatens EØS-rettslige forpliktelser» (rapport, 2019). Studentene på masternivå har også lest enkelte andre artikler om menneskerettigheter og Grunnloven.

Alene om omsorgen: Oppgaven reiser spørsmål om Maria oppfyller de grunnleggende vilkårene i ftrl § 15-4. De gode besvarelsene vil se at det er to mulige grunnlag for å problematisere dette: Dels Kristians rolle, og da særlig betydningen av økonomisk bidrag fra ham – men studentene bør konkludere med at dette er ikke til hinder for at hun er alene om omsorgen, jf fjerde ledds «den daglige omsorgen» som viser til det konkrete og praktiske, ikke økonomisk hjelp. Dels besteforeldrenes rolle, som både gir omfattende hjelp med «den daglige omsorgen», og der det kan diskuteres om hun i realiteten bor sammen med dem – men dette er klart ikke et «ekteskapslignende omsorg», jf tredje ledd. Konklusjonen bør bli at Maria er alene om omsorgen. Evnen til å besvare spørsmålet ryddig vil trolig

skille besvarelsene: besvarelser med gir en strukturert fremstilling, med henvisning til de relevante deler av bestemmelsen, skal premieres. Besvarelser som gir en mer skjønnsmessig helhetsvurdering uten å knytte til loven, må trekkes for dette selv om konklusjonen er riktig.

Opphold i utlandet, jf ftrl § 15-3. De som leser faktum og finner § 15-3 vil enkelt kunne slå fast at vilkåret slik det står der, ikke er oppfylt. EØS-retten gjør imidlertid spørsmålet komplisert. Sterke besvarelser vil se at det er to separate spørsmål:

- Er ytelses etter ftrl kap 15 overhode omfattet av trygdeforordningen? (Her må ulike svar godtas: Det har lenge vært lagt til grunn at kap 15. *ikke* er omfattet – fordi det er en «sosial ytelse» heller enn «trygd». Dette er lagt til grunn i forarbeider + i læreboka (Kjønstad). Men dette oppfattes mindre klart i dag: I rapporten *Ikke stykkevis og delt*, som også er hovedlitteratur i faget, er det skillett beskrevet – og det er stilt et lite spørsmålstegn ved hvordan ytelses etter kap. 15 skal kategoriseres. Spørsmålet ble også berørt på forelesning, og er til behandling som en prinsipiell sak i Trygderetten. Men det kan ikke trekkes nevneverdig dersom dette ikke er kjent.)
- Hva er betydningen av trygdeforordningen (883/2004) dersom den kommer til anvendelse på disse ytelsene? Forordningen er gjort til del av norsk rett, jf forskrift av 2012. For ytelses som er omfattet, gir art. 7 rett til å motta ytelses også om man bor i andre land – dersom vilkårene for øvrig er oppfylt. Kortere opphold utenlands reiser omstridte spørsmål, jf trygdeskandalen (der vi fortsatt venter på ETFA-domstolens tolkningsuttalelse).

Her er altså EØS-spørsmålet både komplisert, og i bevegelse. De som evt ikke ser EØS-dimensjonen, må få kraftig trekk. Ser man EØS-dimensjonen, viser en viss forståelse av EØS-rettens betydning og hovedprinsipper, er det fint. Hvis noen klarer å få mer ut av spørsmålet, må de få god uttelling – selv om de ikke er kjent med de siste omdreiningene i diskusjonen.

Barnets beste: Marias argument om barnets beste kan gi grunnlag for å diskutere betydningen av dette rettslige prinsippet (forankret i Barnekonvensjonen og/eller Grunnlovens § 104) for ytelses etter folketrygdlovens kapittel 15. Dette spørsmålet er mindre tydelig enn EØS-spørsmålet, men bør tas opp. [Merknad etter å ha gått gjennom en del oppgaver: Det er ganske mange som ikke har sett dette - jeg tror ikke vi skal trekke så mye om det ikke er nevnt, jf det som står generelt om hvor omfattende eksamensoppgaven er.] Det rettslige utgangspunktet her er at både Grunnloven og menneskerettighetskonvensjoner som er gjort til del av norsk rett er relevante for norsk trygderett – slik f.eks. Stortingspensjonist-dommen (HR-2016-389-A, omtalt i forelesning) viser. Samtidig er det klart at det skal svært mye til før disse kildene kan gjøre at klar ordlyd settes til side: De vil først og fremst ha betydning som tolkningsfaktorer dersom retten er uklar.

Betydningen av Grunnloven og menneskerettigheter har vært tatt opp i undervisningen, men barnets beste har ikke vært kommentert spesifikt. Studentene må forventes å kunne se at det er et spørsmål om forholdet mellom trygdlovgivning og andre regelsett. Det kan ikke forventes dype drøftelser her, men besvarelsene bør skissere utgangspunkter som nevne ovenfor. Ser besvarelsen forholdet mellom GrI/MR som skranke og/eller tolkningsfaktor må det belønnes. Legges det rett til grunn at «barnets beste» går foran klar lovtekst, må det trekkes. Merk at GrI/MR er omtalt langt mindre grad i litteraturen til JUR1960-studentene, så det kan ikke forventes mye i besvarelsene deres her (for mer info, se forelesningsplanen).

[Merknad etter å ha gått gjennom en del oppgaver: I lys av faktum og det som står om anførselene fra NAV, mener jeg vi ikke skal trekke de som ikke tar opp spørsmålet om Maria fortsatt er medlem av folketrygden i perioden hun er mye i Spania. De som diskuterer dette, bør likevel få positiv uttelling dersom dette gjøres fornuftig: med henvisning til hovedregelen i § 2-1, unntaket i fjerde ledd - evt også holde opp mot reglene om studenter (i § 2.14) eller adgang til å søke om fortsatt medlemskap (§ 2-8). Noen diskuterer også øvrige vilkår, f.eks krav til barnets alder og krav om aktivitet. Dette kan godt nevnes, men bør vel ikke reise store spørsmål. Har man brukt mye tid her, vil man fort få lite tid til spørsmål som fortjener mer oppmerksomhet.]

Om den samlede vurderingen: Spørsmålet om vilkårene i § 15-4 er oppfylt, er grunnleggende og de aller fleste besvarelsene bør kunne lande trygt her. Spørsmålene om betydningen av EØS-rett og Barnets beste er langt vanskeligere – også fordi studentene ikke kan forventes å kjenne de detaljerte spørsmålene fra før. I vurderingen av disse, må det sentrale være evnen til å se de rettslige problemstillingene og kjennskap til de prinsipielle utgangspunktene. Dersom noen studenter har mer omfattende diskusjoner her, må de også premieres hvis disse er gode (men tidsbruk her vil kunne føre til svakere besvarelser på andre spørsmål).

Deloppgave 2 - praktikum

Denne deloppgaven berører tre ytelser: aleneomsorg for barn, sykepenger og omsorgsstønad. Begge studentgruppene skal etter læringskravene ha «god forståelse» av reglene om disse ytelsene. Litteraturen om kap 15 er vist til ovenfor, sykepenger og omsorgsstønad er omtalt i Kjønstad (2018) kap. 4.1 og 4.2.2.

Deloppgaven trekker også inn *Rundskriv til midlertidig forskrift om unntak fra folketrygdloven og arbeidsmiljøloven i forbindelse med covid-19-pandemien* («forskriften», [R25-16-FOR-368](#)). Den er nevnt eksplisitt i oppgaveteksten, så studentene bør finne den. Men den er ikke tatt opp i litteraturen, og i svært liten grad i undervisningen.

Ytelser etter ftrl kap 15: Spørsmålet her er hvilken betydning Marias ulønnede permisjon, og dermed manglende aktivitet, har for ytelser til enslig forsørger. Hovedregelen i kap 15 er at det er krav om slik aktivitet når barnet har nådd en viss alder. I dette tilfellet blir spørsmålet om det stiller seg annerledes etter forskriften § 1-3. Besvarelsene bør få frem at dennes annet ledd gir et begrenset unntak fra aktivitetsplikten etter kap 15. Gode besvarelser klarer å vurdere ordlyden her («Unntaket fra aktivitetsplikten gjelder bare for aktiviteter som ikke bør gjennomføres på grunn av risiko for smitte») opp mot faktum i oppgaven.

Sykepenger: Dersom Maria avslutter permisjonen og går tilbake til stillingen, vil situasjonen hun befinner seg i oppfylle vilkårene for sykepenger? Forskriftens § 3-1 gjelder kun ved covid-19 (eller mistanke om dette), så her er det de ordinære reglene i ftrl som gjelder. Det tvilsomme spørsmålet her er vel om hennes anførsel om å være «syk av bekymring» og fare for å bli langvarig deprimert er tilstrekkelig til å oppfylle kravet om «sykdom» i § 8-4. Sykdomsbegrepet er et klassisk tema, der de fleste bør ha noe å skrive om utgangspunktene her – gode besvarelser vil knytte disse generelle argumentene

til det konkrete faktum i saken. Noen kan også tenkes å trekke inn spørsmålet om det er adgang til «forebyggende sykemelding», dette er fint dersom det gjøres forstandig.

Omsorgspenger: Dersom Maria avslutter permisjonen og går tilbake til stillingen, vil hun ha krav på omsorgspenger når Alex var hjemme fra barnehagen? Det bør være klart at vilkårene i ftrl § 9-5 ikke er oppfylt, slik at man også her må se til særreglene i forskriften. Den aktuelle hjemmelen i forskriften vil være § 4-1. Besvarelser som finner frem til tredje ledd her, og får frem at det rettslige spørsmålet er om det kan sies å foreligge «særlige smittevernhensyn» her, må gis god uttelling.

[Merknad etter å ha gått gjennom en del oppgaver: I deloppgave 2 diskuterer noen om Alex' helseproblemer (hoste/astma) er nok til å få unntak fra aktivitetsplikt, jf «trenger særlig tilsyn» i ftrl § 15-6 fjerde ledd, med henvisning til § 15-8 tredje ledd. Det er greit å diskutere dette, men når det har «gått fint» flere måneder i barnehagen tidligere, bør nok svaret bli nei. Noen diskuterer også betydningen av ulønnet permisjon for opptjeningstiden for sykepenger og omsorgspenger, jf §§ 8-2 og 9-2. Det er et fint poeng, og det må telle positivt hvis diskusjonen viser at dette er forstått.]

Om den samlede vurderingen:

Opgaven reiser spørsmål knyttet til tre ulike ytelser. Oppgavens faktum er komplisert, og studentene får lite hjelp til å finne de relevante rettslige spørsmålene. Studenter med oversikt over de ulike ytelsene vil ha en fordel. Besvarelser som viser evne til fornuftig tolkning og bruk av «ukjent lovtekst», må gis god uttelling for det. Besvarelser der diskusjonen blander sammen de ulike ytelsene, eller som ikke forholder seg til forskriften, må gis trekk for dette. Gode besvarelser klarer å gi en ryddig diskusjon av de ulike ytelsene hver for seg, ser hvilke spørsmål/vilkår som er tvilsomme, og forstår sammenhengen mellom folketrygdlovens alminnelige regler og covid19-forskriften. Gode besvarelser inneholder også *noen* diskusjoner der reglene holdes opp mot faktum og argumenter på begge sider løftes frem. (Det kan forventes bedre drøftelser av studentene på JUS5960 enn på JUR1960.) Men som antydnet innledningsvis, gjør de mange enkeltspørsmålene i eksamensoppgavene at det kan ikke forventes gode drøftelser på *alle* enkeltspørsmål – heller ikke i svært gode besvarelser.

Deloppgave 3 - teori

Deloppgave 3 tar opp betydningen av NAVs rundskriv. Dette berører flere av læringskravene, men kanskje særlig at begge studentgruppene «skal kunne analysere og tolke sentrale bestemmelser i folketrygdloven ved hjelp av juridisk metode» og «skal kunne finne relevant rettskildemateriale, henvise til dette og framstille det slik at det er forståelig for andre». Det er også praktisk viktig. I litteraturen er emnet er diskutert i Kjørstad (2018) kap 2 (se særlig pkt 2.3.5), og Ikdahl (2016) «Hvilken vekt skal man legge på Trygderettens praksis?». Det er også diskutert i undervisningen.

Ordlyden i oppgaven stiller studentene ganske fritt mht hvordan de vil legge opp diskusjonen. Det bes imidlertid eksplisitt om argumenter både for og mot det å legge vekt på rundskriv.

Det kan vel være hensiktsmessig å skille mellom beskrive den faktiske/praktiske betydningen av rundskrivene, og den rettskildemessige vurderingen av hvilken vekt de bør ha. Momenter som kan være naturlig å ha med: Rundskrivene har stor praktisk betydning, de gir ofte klare og detaljerte svar på

konkrete spørsmål, og er enkelt tilgjengelig for saksbehandlere (og andre). På systemnivå er rundskriv viktig for å sikre likebehandling og enhetlig praksis. I motsatt retning kan detaljerte rundskriv innebære fare for at man mister av syne de «tyngre» rettskildene. Rundskrivene må holde seg innenfor de rettslige rammene øvrige kilder etablerer. Rettskildemessig/etter juridisk metode skal rundskriv ha mindre betydning/vekt dersom «tyngre» kilder, som lovtekst og (høyeste-)rettspraksis, trekker i andre retninger. I praksis ser man at Høyesterett har lagt vekt på rundskriv – men de beste besvarelsene vil her se at dette varierer, og at rundskriv særlig er gitt betydning der forarbeider/lovhistorien tilsier at forvaltningspraksis skal legges til grunn.

Oppgavens tema er sentralt og viktig – men også vanskelig, både praktisk og prinsipielt. Forventningene til modenhet og presisjon innen metode og rettskildelærens terminologi må være klart lavere for studentene på JUR1960 enn til JUS5960. Oppgaveteksten spør ikke etter konkrete eksempler, men eksempler kan løfte diskusjonen. For å bestå må besvarelsen ikke være rent ensidig, men se relevante poenger i begge retninger. Gode besvarelser inneholder en god del av momentene ovenfor, og får frem både verdien av rundskriv – og behovet for kritisk sans og selvstendig tenkning.